

В специализираната психологическа литература често се среща схващането, че има различни видове социална психология.

Много автори говорят за социологическа социална психология и за психологическа социална психология. Членовете на двете големи крила в социалната психология-социологическото и психологическото използват различни критерии за оценка, публикуват в различни списания, преподават в различни университети, имат различен вид кариера в науката и в живота, стремят се да създадат различна история на двете течения. За психологическите социални психолози основните автори са К. Левин, Л. Фестингер, С. Аш и др. За социологическите социални психолози това са Дж. Мийд, Е. Гофман, Дж. Френч и др. Изследователите от това течение изтъкват необходимостта да се изследват големите човешки маси, а не малките психологически групировки. Например техен обект на интерес биха били социалните класи, църквата, а не приятелската група или други подобни малки човешки общности.

Социологическите социални психолози разглеждат още социални проблеми като престъпността и безработицата. За тях не е толкова интересно как човек става безработен или престъпник, а какво представлява от социална гледна точка групата на безработните и престъпниците. Привържениците на това течение работят основно със социологически познания, такива които използват груповите теоретични конструкции при обяснение на социалното поведение и социалното значение.

Психологическите социални психолози от своя страна изтъкват необходимостта да се изследват индивидуалните процеси, междуличностните взаимоотношения и някои групови процеси.

При разглеждането на индивидуалните процеси те се интересуват от това, как даден човек успява да се представи пред другия и какво мисли за него.

В групата на изследванията върху междуличностните взаимоотношения психологическите социални психолози насочват вниманието си върху явлението междуличностно привличане, оказване на помощ, агресия и състезателност, и различни примери, с които се цели създаването на добро впечатление. Сред груповите процеси, които изследват психологическите социални психолози основно място заемат

проблемите за механизмите на използване на социална сила, груповата динамика и лидерство, колективните действия и междугруповите отношения.

Пробива си път и се утвърждава и едно друго крило, така наречената европейска социална психология, която би могла да бъде определена като междинна между тези две течения, а с някои свои виждания, по-близо до социологическата социална психология.

Излишно е да очакваме историческия да бъде категоричен и цялостен, особено ако се отнася до разностранната по своя обект социалната психология. Още по-малко може да се очаква оценката за теориите, авторите и концепциите, които характеризират различните исторически етапи на социалната психология да бъде категорична, тъй като ясният поглед върху миналото винаги е свързан със силна ограниченост.

Когато психолозите въвеждат някого в своята дисциплина използват думите на Ебингхаус “психологията има дълго минало на кратка история”. Социалните психолози определят историята на социалната психология във връзка с първите изследвания в психологическата лаборатория на В. Вундт в Лайпциг, Германия. Когато се говори за миналото на социалната психология обикновено се тръгва от произведенията на Платон в зависимост от насоката на социалната психология. За историята на социалната психология много от проблемите на социалната мисъл са се оказали основни.

Основни философски тези (по Грауман): Първият въпрос е как трябва да се разглеждат хората? Дали като индивиди, всеки от които е неповторим, единствен, или като близки едно на друго човешки същества.

Второ, каква е връзката между индивида и обществото? Въпрос, който има поне две измерения. Едното е свързано с изясняване на първичността и вторичността на индивида и обществото. Дали индивидът е функция на обществото или обществото е продукт на и функция на индивидите които го съдържат? Второто измерение се отнася до това доколко подобен въпрос изобщо е правомерно да бъде разглеждан. Няма ли някаква скрита идеология, във формата на самото взаимоотношение- “индивид-общество”, която да обезсмисля въпроса за първичността на едното или другото.

Съществува и въпросът за природата на човешките същества. Егоистични ли са хората по своята същност и от тук какви техники и механизми са необходими за подлагането им на обучение, морализиране или социализация. Това е необходимо за да се подпомогне животът им в групи, общности и държави. Ако от друга страна човешките същества са социални “ по природа “, единствено добрите или лошите влияния могат да ги направят по- социални или антисоциални хора.

И накрая- въпросът за това дали представителите на двата пола са свободни или са водени от природни или социални сили при своето различно самоусещане.

Платон изтъква първичността на обществото (държавата над индивида), който за да стане социален следва да бъде обучен и да получи образование под наблюдението на авторитети.

За Аристотел човекът е социален по природа. Това доверие към природно социалното облекчава съвместния живот на хората.

За Хегел държавата не само е крайната форма на обществото, но тя е и превъплъщение на обективния социален разум, в който индивидуалният разум е активен участник.

Следвайки него Маркс развива теорията за обществото, според която икономическото равнище на дадено общество, производството и разпределението, разделянето на обществото на класи и борбата между тях създават условията за социален и индивидуален живот.

Английският философ Хобс заема особено място сред индивидуалистите. Той е достоен последовател на мислителите от периода на Реформацията и обяснява междуличностните и международните конфликти, състезанието и връзките между хората с наличието на основния човешки мотив- стремежът към власт.

Един век по- късно, Дж. Бентън разкрива, че цялостното човешко поведение се

мотивираща от стремежа към удоволствие.

Като термин и програма социологията се създава от О. Конт който освен това е и основоположник на позитивизма. За него позитивизмът е философска система, която включва модела за еволюционния прогрес на човешкото познание.

Сред всички социални науки, върху които Дарвиновата теория за еволюцията оказва влияние, най-голямо е значението ѝ в психологията. В произведенията си “Произходът на човека” и “Изразяване на емоциите при хората и животните” Ч. Дарвин разкрива човека като социално животно което развива способност да се приспособява физически, социално и умствено към променящата се среда, част от която е социална.

По-късно Спенсър се опитва да популяризира “Теория на еволюцията” в социалните сфери като я свърже с хедонистичния принцип на Бентън. Онова, което носи удоволствие и се повтаря, ще се запази и ще остане, а което не носи удоволствие, ще изчезне.

В съвременния смисъл на думата социалната психология тръгва от две основни течения: от народопсихологията и от психология на тълпата.

Народопсихологията като термин включва сравнителните исторически, социални и културни психологии. Тя е прототип на немската социално психологическа мисъл от XVIII, XIX и XX век. Германският контекст определя интереса преди всичко към политическото, социалното и културното развитие на човека като основа за социалния и индивидуален разум.

Създателят на индивидуалната експериментална психология В. Вундт (1832- 1920 г.) горещо приема народопсихологията като равна и допълваща неговата наука. Той смята, че чисто индивидуалната и експерименталната психология не обхваща изцяло предмета на психологията.

Народопсихологията първоначално изглежда като сравнително историческо

изследване на обективните продукти на социалните или колективни взаимодействия между хората- на езика, на митовете, на традициите. По- късно централен въпрос за нея стават взаимоотношенията на индивидите помежду им.

Второто течение на съвременното развитие на социалната психология или психология на масите е извънредно сложно за проследяване. То се основава на принципите на внушението, на умствената зараза и патологичните отклонения.

През XVIII в. А. Месмер е бил в състояние да докара хората до транс като е твърдял, че контролира универсалната животинска сила или магнетизма, с помощта на които той е могъл да “подобри” живота и здравето на хората.

За начало на социалната психология в нейния модерен вариант може да се приема датата 1908 г., защото тъкмо тогава излизат от печат първите два учебника по дисциплината социална психология- единият със заглавие “Социална психология” на Е. Рос и вторият, със заглавие “Въведение в социалната психология” на Д. Макдугъл.

Първият учебник разглежда идеята за колективния мозък, за поведението на тълпата, за социалната психология и др.

Във втория учебник се разглеждат инстинктите, които лежат в основата на мотивацията за социално поведение; отделя се внимание на влиянието на физическата и социалната среда за мислите и действията на хората.

В периода след Втората световна война се забелязват две основни промени в методологическото оформяне на социалната психология. От повече поведенски, бихейвиористичен поглед към повече когнитивно познавателен; и от по- широките към по- тесните теоретични модели, наречени още теории със среден обseg на действие.

Поведенската психология се развива много широко и става известна като американски продукт.

Единствено в САЩ социалната психология се институционализира, поради което повечето европейски социални психолози след Втората световна война се обучават и подготвят там. В Европа отделни изследователи започват да се интегрират помежду си благодарение на контактите и връзките с американските си колеги. Познанието между европейските учени се създава посредством отделните връзки на европейските изследователи с американски учени и институции. Дори Европейската асоциация по експериментална социална психология, която е създадена през 60-те години е дело на американския комитет за изследвания по социална психология, чийто президент по това време е Л. Фестингер. За разлика от американските си колеги европейските учени разглеждат с по-голямо внимание въпросите за конфликта и кооперирането между хората, за философията на науката, расовите и етническите проблеми и др.

В традиционната социална психология социалният свят на индивидите е заменен от няколко непознати, с които те работят в лабораторните експерименти. Днес социалната психология се нагърбва с задачата да включи разглеждането на взаимоотношенията между индивидуалното психично функциониране и широката гама от социални процеси, които го оформят или се оформят от него. Учените се интересуват от естествените взаимоотношения на хората, от връзките между майката и детето, между приятели и партньори, между съпрузи. Вълнуват ги проблеми на социалните и икономически системи, на детската познавателна система, на социалните разграничения в научната общност, на безработицата, религията, идеологията, груповите процеси и междугруповите отношения.

Поведението на субекта на действие е социално по произход, колективно по природа и свързано със социалния свят в който живее. Индивидуалната дейност не само е породена или е насочена към други човешки същества, но тя отразява обществото, в което живее. Защото човек действа като представител на дадена социална категория. Той се нуждае от нея, използва тази категория и по такъв начин си осигурява социална идентичност и самооценка. Това са вижданията на съвременните представители на европейската социална психология.